

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ
ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
МІСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ
ЗАКЛАД «НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ КОМПЛЕКС: ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ
ШКОЛА І-ІІ СТУПЕНІВ – ЛІЦЕЙ №7 ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ»

Swiat dziecięcej poezji Jana Brzechwy **Світ дитячої поезії Яна Бжехви**

номінація «Позакласна та виховна робота»

Вдовиченко Софія Іванівна,
методист з навчальних дисциплін
(польська мова)

«спеціаліст вищої категорії»
тел. (067) 748-43-61

Гуменюк Олена Миколаївна,
вчитель польської мови
«спеціаліст вищої категорії»
тел. (067) 260-36-95

Рекомендовано науково-методичною радою закладу «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-II ступенів – ліцей №7 Вінницької міської ради». Протокол № 3 від 28.12.2015р.

Автори:

Гуменюк Олена Миколаївна, учитель польської мови закладу «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-II ступенів – ліцей №7 Вінницької міської ради», спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії

Вдовиченко Софія Іванівна, методист з навчальних дисциплін міського методичного кабінету Департаменту освіти Вінницької міської ради, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії

Рецензенти:

Коваленко Лариса Василівна, завідувач відділу методики викладання української мови та літератури, мов національних меншин і зарубіжної літератури КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»

Сухомовський Олександр Григорович, директор закладу «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-II ступенів – ліцей №7 Вінницької міської ради», спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист

Swiat dziecięcej poezji Jana Brzechwy / Світ дитячої поезії Яна Бжехви /
Гуменюк О.М., Вдовиченко С.І.: методична розробка. – Вінниця: ММК, 2015 – 48 с.

Методична розробка містить систематизовані біографічні відомості про польського письменника українського походження Яна Бжехву, ідейно-художній аналіз його поетичних творів для дітей, розробку уроку та мультимедійну презентацію до нього. Матеріали посібника можуть бути використані в ході вивчення літератури рідного краю.

TREĆĆ

ЗМІСТ

WSTĘP	
ВСТУП	5
ROZDZIAŁ I. WARUNKI UKRAINSKO-POLSKICH ZWIĄZYKOW KULTURALNZCH	
РОЗДІЛ I. ПЕРЕДУМОВИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ	9
ROZDZIAŁ II. ŻYCIE I TWORCZOŚĆ POLAKA UKRAINSKIEGO POCHODZENIA JANA BRZECHWY	
РОЗДІЛ II. ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛЯКА ЯНА БЖЕХВИ	12
2.1. Dzieciństwo poety	
Дитинство поета	12
2.2. Młodość i początki twórczości Jana Brzechwy	
Юність та початки творчості Яна Бжехви	14
2.3. Rozwoj twórczości Jana Brzechwy	
Розквіт творчості Яна Бжехви	15
ROZDZIAŁ III. SWIATOPOGLĄD JANA BRZECHWY PRZEZ PRYZMĘ JEGO POETYCKICH UTWORÓW DLA DZIECI	
РОЗДІЛ III. СВИТОБАЧЕННЯ ЯНА БЖЕХВИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЙОГО ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ	18
3.1. Satyryczne przedstawienie ludzkich wad w wierszach Jana Brzechwy o zwierzętach	
Сатиричне зображення людських вад у віршах Яна Бжехви про тварин.....	18
3.2. Alegoryczne postacie roślin w utworach Jana Brzechwy	
Алегоричні образи рослин у творах Яна Бжехви	25
3.3. Istotne wady zachowania w wierszach Jana Brzechwy o ludziach	

Типові недоліки поведінки у віршах Яна Бжехви про людей	28
WNIOSKI	
ВИСНОВКИ	31
WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32
DODATKI	
ДОДАТКИ	32

WSTĘP

ВСТУП

*Jak byliśmy kozakami,
O Unii nie słyhać było,
Wtedy to mieszkało się wesoło!
Brataliśmy się z lachami wolnymi,
Dumni byli z stepów wolnych...*

.....

*Nas rozwiody, rozróznili,
A my by do dziś tak żyli...*

T. Szewczenka

Polacy Winnicyzny odegrali znaczną rolę w historii naszego kraju. To Jan Potocki – polski pisarz, historyk, etnograf, autor 24 prac z różnych dziedzin, miał duży majątek w Tulczynie.

To Aleksander Morzajski – oficer morsk, wynalazca pierwszego samolotu na świecie, swoje badania prowadził w 1859-1876 latach we wsi Woronowycia, niadaleko Winnicy.

To wybitny polityk i kompozytor Ignacy Paderewski, który z Winnicyzny związany nie tylko miejscem urodzenia (wioska Kuryliwka Chmielnickiego powiatu), lecz i głębokim korzeniem rodzinnym.

To są rozgałęzione rodziny arystokratyczne: Branickich, Czartoryskich,

*Ще як були ми козаками,
А унії не чуть було,
Отам-то весело жилось!
Братались з вольними ляхами,
Пишались вольними степами...*

.....

*Нас порізнили, розвели,
А ми б і досі так жили...*

Т.Шевченко

Поляки Вінниччини – цілий культурний пласт, який відіграв значну роль в історії нашого краю. Це Ян Потоцький – польський письменник, історик, етнограф, автор 24 великих праць з різних галузей знань, мав великий маєток у Тульчині.

Це Олександр Можайський – морський офіцер, винахідник першого у світі літака, свої дослідження з літальними апаратами проводив у 1869-1876 роках у Вороновиці неподалік від Вінниці.

Це видатний політичний діяч, композитор-віртуоз Ігнацій Падеревський, який з Вінниччиною пов'язаний не тільки місцем народження (с. Курилівка Хмельницького райо-

Czterwartyńskich, Lubomirskich – właściciele wielkich majątków na Podolu, które w swoim czasie byli ważnym centrum kulturalnym.

Do grona znanych Polaków Winnicyzny warto zaliczyć Jana Brzechwę – pisarza, tłumacza, scenarzystę, który mieszkał na Podolu krótki okres, ale dużo zrobił dla rozwoju i wzbogacenia polskiej i ukraińskiej literatury.

Celem opracowania metodycznego «Świat dziecięcej poezji Jana Brzechwy» jest systematyzacja wiadomości biograficznych polskiego poety, który miał ukraińskie pochodzenie, zrobić literackie badania jego utworów dla dzieci, zaproponować nauczycielom-polonistom scenariuszy lekcji, uroczystości,

nu), а й глибоким родинним корінням.

Це розгалужені аристократичні родини Браніцьких, Чарториських, Четвертинських, Любомирських – володарів великих помість на Поділлі, які у свій час були і важливими культурними центрами.

До видатних поляків Вінниччини варто віднести і Яна Бжехву, письменника, перекладача, сценариста, який проживав на Поділлі лише деякий час, проте зробив вагомий індивідуальний внесок у розвиток та взаємозбагачення української та польської літератур.

Мета методичної розробки «Світ дитячої поезії Яна Бжехви» - систематизувати біографічні відомості про польського письменника українського походження Яна Бжехву, зробити ідейно-художній аналіз його поетичних творів для дітей, подати учителям-філологам для користування розробку уроку за його творчістю.

Реалізація поставленої мети передбачала вирішення таких завдань:

- зібрати, систематизувати вірші Яна Бжехви для дітей за їх

poświęconych twórczości Brzechwy.

Realizacja celu zapewnia rozwiązanie takich zadań:

- zebrać i systematyzować wiersze Jana Brzechwy dla dzieci według tematyki;
- zrobić analizę literacką systematyzowanych wierszy;
- zbadać środki artystyczno-ekspresyjne wybranych utworów naszego rodaka.

Miasto Szczecin, Polska. Pomnik

Janu Brzechwie

Місто Щебжешин, Польща. Пам'ятник

Яну Бжехви

Podstawą badań dla rozwiązania postawionych zadań został Internet, strony internetowe na których zostały opubli-

ідейно-тематичною спрямованістю;

- зробити ідейно-художній аналіз систематизованих творів;
- дослідити художньо-виражальні засоби вибраних творів талановитого земляка-поляка.

Джерельною базою дослідження для вирішення поставлених у методичній розробці завдань послугувала Інтернет-мережа, на різних сайтах якої опубліковані вірші Яна Бжехви.

Об'єктом розгляду в методичній розробці є поетичні твори Яна Бжехви. Вибір об'єкта дослідження мотивується високою виховною цінністю віршів названого автора.

Предметом дослідження є тематика, образи та художньо-виражальні засоби вибраних творів Яна Бжехви.

У роботі над обраною темою використано такі теоретичні методи дослідження: аналіз, узагальнення, систематизація, класифікація.

Новизна матеріалів методичної розробки полягає в тому, що творчість польського поета українського походження Яна Бжехви мало відома українському читачеві.

kowe wierszy Jana Brzechwy.

Objektem przeglądu opracowania metodycznego są utwory poetyckie Jana Brzechwy. Wybór obiektu badań jest motywowany wysoką cennością wychowawczą wierszy danego poety.

W pracy nad wybranym tematem wykorzystano następujące metody badań: analizę, uzupełnienia, systematyzację, klasyfikację.

Rodzinką materiałów opracowania metodycznego polega na tym, że twórczość Jana Brzechwy jest mało znana ukraińskiemu czytelnikowi.

W teoretycznej wartości pracy brakuje zespołowej analizy utworów poety. Praktyczne znaczenie polega na możliwości wykorzystania danych materiałów na lekcjach lub uroczystościach przez nauczycieli języka polskiego i ukraińskiego.

Aprobacja materiałów opracowania metodycznego miała miejsce w Szkole - liceum № 7 winnickiej Rady Miejskiej.

Struktura pracy. Opracowanie metodyczne składa się ze wstępu, 3 rozdziałów, 6 podrozdziałów, podsumowania, bibliografii i 12 dodatków.

Ogólna ilość stron – 48.

Актуальність дослідження: на сучасному етапі розвитку взаємовигідних українсько-польських зв'язків особливої актуальності набуває вивчення творчості письменників, які є певною мірою дотичними як до польської, так і до української культури.

Теоретична цінність роботи зумовлюється відсутністю комплексного аналізу творів Яна Бжехви.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання матеріалів методичної розробки вчителями польської, української мов та літератур під час проведення уроків та позакласних заходів.

Апробація матеріалів методичної розробки здійснювалася на базі закладу «Навчально-виховний комплекс: загальноосвітня школа I-II ступенів – ліцей Вінницької міської ради».

Структура роботи. Методична розробка складається зі вступу, 3 розділів, 6 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та 12 додатків.

Загальний обсяг роботи – 48 сторінок.

ROZDZIAŁ I

WARUNKI UKRAINSKO-POLSKIE ZWIĄZKOW KULTURALNZCH

РОЗДІЛ І

ПЕРЕДУМОВИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Pytanie ukraińsko-polskich stosunków literackich w całości, a także historyczno-literackich związków Polaków z Winniszczyzną, jest ukryte w chaosie stuletnich nieporozumień i uprzedzeń. Jeszcze na początku XIX wieku ten fakt zwrócił uwagę historyków literatury.

Dziś badacze ukraińskie pragną do wszechstronnej analizy tendencji wzajemnego wzbogacenia ukraińsko-polskich tradycji kultury i literatury.

Wzajemny wpływ polskiej i ukraińskiej literatury, jak wpływ tych dwóch narodów w ogóle, jest bardzo duży. To zależy od tego, że na terytorium Ukrainy, a także Winnicy, jeszcze od czasów wczesnego średniowiecza mieszkają Polacy.

Zamieszkanie Polaków na Ukrainie jest historycznie związane przede wszystkim ze Wschodnią Galicją i Prawym Brzegiem. Tutaj są najliczniejsze etniczne zgromadzenia.

Według przypisu ludności 2001 r.

Питання українсько-польських літературних взаємин у цілому та історично-літературних зв'язків поляків із Вінниччиною зокрема ховається в хаосі столітніх непорозумінь та упереджень, історичних фактів та заполітизованих міркувань. Ще на початку XIX століття воно почало привертати увагу літературних істориків.

Сьогодні, зважаючи на інтенсивне налагодження дружніх взаємовигідних стосунків між двома сусідніми державами, доречним є всебічний аналіз тенденцій взаємопроникнення та взаємозбагачення українсько-польських літературних та культурних традицій.

Взаємовплив польської та української літератур, як і вплив культур цих двох народів узагалі, дуже великий. У значній мірі він залежить від того, що на території України, у тому числі й на території Віннич-

0,3% mieszkańców Ukrainy – 144,1 tyś. osób to są Polacy. Wielka ilość – około 4 tyś. osób mieszkają na Winniczynie (dla porównania 1959 r. – więcej 20 tyś.).

Zamieszkanie Polaków na terenach Ukrainy we wstzstkie czasy było zachęcaniemdo wzmocnienia wzajemnych stosunków polsko-ukeainskich. Jako Ukraińcy tak i Polacy wspólnie występowali w różnych politycznych i kulturalnych wydażeniach którzy sprzyjali zbliżeniu nzch dwóch narodów.

W tym czasie Ukraińcy i Polacy brali mieszane śluby, a więc etniczne związki już odbywali się w samej rodzinie. Naturalnie, że za takich historycznych warunków nie można było uniknąć wspólnych kulturalnych kontaktów. Język polski z dawnych czasów istniał na Ukrainy, to spowodowało, że on był wykorzystany nie tylko w społeczeństwie, ale i w literaturze.

Rzecz jasna, że za takich warunków historycznych język polski funkcjonował na terenach Ukrainy od dawnych czasów. Był wykorzystywany nie tylko w życiu codziennym, a również w literaturze.

Niestety, dawniej biorąc pod uwagę napięcia stosunków politycznych, reli-

чини, ще з часів раннього середньовіччя проживають поляки.

Розселення поляків в Україні історично пов'язане перш за все з Правобережжям і Східною Галичиною. Саме тут сформувались найчисленніші польські етнографічні громади в межах українського етнічного масиву.

За результатами перепису 2001 року, 0,3% населення України, тобто 144,1 тис. чоловік, становлять поляки. Значна їх кількість (близько 4 тисяч чоловік) проживають на Вінниччині (для порівняння: у 1959 році – більше 20 тисяч).

Проживання поляків на теренах України в усі часи було важливим стимулом до зміцнення українсько-польського діалогу в цілому. Українці та поляки спільно виступали в багатьох політичних заходах, святкували багато визначних подій, що сприяло зближенню між представниками двох народів, формуванню безпосередніх, відкритих, вільних від будь-яких упереджень контактів.

Українці та поляки уклали змішані шлюби, таким чином, етнічний поділ часто проходив усередині

gijnych, ekonomicznych, narodowych, między Ukrainą a Polską wciąż'gu kilka wieków istniało przeciwstawieństwo w stosunkach międzynarodowych.

Nowe możliwości przed Ukraińskim i Polskim narodami otworzyli się kiedy Ukraina odzyskała swoją niepodległość. Wtedy Polska jedna z pierwszych państw Europy, wyznała Ukrainę jako państwo samodzielne i niezależne. I do dziś podprzymuję z Ukrainą towarzyskie stosunki i wyznaje, że nasz kraj prowadzi wojnę na Wschodzie z sąsiadującym państwem. Obaj kraje mają wspólną tradycję w przeszłości, a mianowicie, chodzi o dziedzictwo kulturalne i literackie. Można tylko żałować, że wspólne dziedzictwo nie są znane dla obu narodów.

*Військове кладовище Повонзки у Варшаві
Cmentarz Wojskowy na Powązkach*

родини.

Природно, що за таких історичних умов взаємних культурних впливів уникнути було неможливо, польська мова з давніх часів функціонувала на теренах України, що, у свою чергу, забезпечувало її використання не лише в побуті, а й у літературі.

На жаль, зважаючи на напруження в політичних, релігійних, економічних, національних відносинах між Україною та Польщею протягом кількох століть, довго існувала тенденція протистояння всьому польському.

Нові перспективи перед українським та польським народами відкрилися з проголошенням України суверенною незалежною державою. Польща першою визнала право українського народу на самостійність, підтримує Україну в ситуації неоголошеної воєнної інтервенції на сході з боку сусідньої держави. Обидва народи мають великі традиції спільного минулого, спільні вагомі культурні й літературні надбання. Можна тільки шкодувати, що ця спільна спадщина не є добре відомою для обох народів.

Kulturalne osiągnięcia Polaków, zwłaszcza Polaków ukraińskiego pochodzenia; jak i osiągnięcia Ukraińców, którzy urodzili się i mieszkali na terenach Polski, zasługują na uwagę.

Культурні досягнення поляків, зокрема поляків українського походження, як і досягнення українців, що народилися й мешкають у Польщі, заслуговують на увагу.

ROZDZIAŁ II
ZYCIE I TWORCZOŚĆ POLAKA UKRAINSKIEGO POCHODZENIA
JANA BRZECHWY

РОЗДІЛ II
ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛЯКА ЯНА БЖЕХВИ

2.1. Dzieciństwo poety

Jan Brzechwa - rodowe naywisko Jan Wiktor Lesman. On zmienił w celu uniknięcia zamieszania, ponieważ jego kuzyn Boleslaw Lesman też był poeta, a także przydomek był więcej podobny do polskiego.

Urodził się polski poeta, pisarz, tłumacz 15 Sierpnia 1898 r. w m. Żmerynka na Podolu w polsko-żydowskiej rodzinie. Mama (nauczyciel języka francuskiego), po urodzeniu syna była gospodynią domową i często czytała wiersze polskich ta francuskich poetów Janu ta jego siostrze Galinie. To zafascynowało małego Jana. Od dzieciństwa on pisał małe wiersze o naturze i czytał ich dzieciom. One go słuchały i to dało chłopakowi natchnienie, żeby pisać nowe wiersze. Za to małego Janka lubili przyjaciele.

Ojciec - Oleksandr Lesman był inżynierem kolejowym, ukączył u Peters-

2.1. Дитинство поета

Ян Бжехва – справжнє ім'я Ян Віктор Лесман. Свого часу він змінив його для того, щоб уникнути плутанини, адже його двоюрідний брат Болеслав Лесман теж був поетом, а також ім'я його було більш схоже на польське.

Народився польський поет, письменник, перекладач 15 серпня 1898 року в місті Жмеринка на Поділлі в польсько-єврейській сім'ї. Мама (вчителька французької мови) після народження сина була домогосподинею і дуже часто читала вірші польських та французьких поетів Яну і його сестрі Галині. Саме це захопило малого Яна. З ранніх літ він писав маленькі віршики про природу і читав їх на подвір'ї дітям. Вони його слухали, і це давало хлопцеві крила для ще більшої творчості. За це малого Янка дуже

burgu techniczny uniwersytet. W 1897 r. ojciec pracował w m. Żmerynce, w której była stacja, wybudowana architektem A.Żukowym, w postaci statka. Na ten czas był drugim w Europie pod względem piękności.

Potem Oleksandr Leśman zmienił miejsce pracy do Welkich Łuk. Tam i minęło dzieciństwo poety.

Kiedy miał 15 lat, chłopak wydał swój pierwszy zbiór «Mrówka». Pomógł mu jego dziadek Bernard Leśman, który był warszawskim wydawcą podręczników.

любили товариші.

Батько – Олександр Лесман був залізничним інженером, закінчив у Петербурзі технологічний університет. У 1897 році батько був направлений до праці на вузлову залізничну станцію Жмеринка (де й народився згодом майбутній письменник) – одну з найбільших станцій Південно-Західного напрямку. У Жмеринці був чудовий вокзал, побудований у вигляді корабля архітектором А.Жуковим. На той час вокзал займав друге місце у Європі по своїй красі.

Коли Яну виповнилося неповних 7 років, батька переводять на інше місце праці – до Великих Лук Полтавської губернії. Саме там і пройшло дитинство майбутнього поета.

Натхненний красою навколишнього світу, у підлітковому віці, маючи 15 років, Ян Бжехва видає свою першу збірку дитячих віршиків під назвою «Мураха». Допомогавав йому в цьому його дідусь Бернард Лесман, який був відомим варшавським книгарем і видавцем підручників.

2.2. Młodość i początki twórczości Jana Brzechwy

Pisarz ukończył naukowo-wychowawczy Collegium prowadzony przez Ojców-Jezuitów w m. Chyrowie, gdzie pracował jego ojciec. Po zakończeniu gimnazjum pojechał do Warszawy i dostał się na fakultet Prawa na Uniwersytecie.

Collegium Ojców-Jezuitów w m. Chyrowie

Науково-виховний заклад

отців-єзуїтів у Хирові (Львівська обл)

Jednocześnie ze wstępem na Uniwersytet, Jan Brzechwa poszedł do wojska i zapisał się dobrowolnie do 36 strzeleckiego legionu, za męstwo został nagrodzony. W ten czas zaczął aktywnie pisać.

W 1920 roku Jan Brzechwa gotował materiały dla kilku zbiorów, choć debiutował jako pisarz jeszcze w niestoletnim wieku, opublikował swoje pierwsze wierszy w Piotrogradzkim «Standarcie» i Kijowskim wydaniu «Ukraińskim kołosie». W tym zaś roku przegotował materiały dla kilku listów

2.2. Юність та початки творчості Яна Бжехви

Закінчив письменник науково-виховний заклад отців-єзуїтів у Хирові, куди перевели працювати батька. Після закінчення гімназії він вирушає до Варшави і вступає до університету на юридичний факультет.

Одночасно зі вступом до університету Ян Бжехва вступив до війська і став добровольцем у 36 стрілецькому полку, за хоробрість був нагороджений. Тоді ж він почав активно писати.

У 1920 році Ян Бжехва підготував матеріали для кількох гумористичних журналів, хоча дебютував як письменник, як було вказано вище, ще у підлітковому віці, опублікувавши свої перші вірші у петроградському «Штандарті» і київському виданні «Українське колосья». У тому ж році підготував матеріали для декількох гумористичних журналів.

Після закінчення університету в 1924 році Ян Бжехва працював юристом (адвокатом) польського авторського товариства ZASK. А в

humorystycznych.

Po zakończeniu uniwersytetu w 1924 roku on pracował prawnikiem (advokatem) polskiej autorskiej spółki ZASK. A w 1926 r. wyszedł jego pierwszy zbiór satyrycznych wierszów dla dorosłych «Fikcyjne zdjęcia».

Przedomek Brzechwa znaczy «strzała». Tą «strzałą» on wyśmiał negatywne cechy charakteru (lenistwo, zuchwałość, chciwość i t.d.).

2.3. Rozwoj twórczości Jana Bryechwy

Pod czas okupacji Polski faszystami Jan Brzechwa już był znanym autorem pięciu zbiorów wierszy dziecięcych: «Tańczyła igła z nitką» (1938) i «Kaczka-dziwaczka» (1939). On pracował wtedy jako prawnik w wydawnictwie «Czytacz». W ten czas był aktywnym przedstawicielem literackiego klubu.

Po Drugiej Wojnie Światowej Jan Brzechwa nadal pracuje prawnikiem, a w czas wojny był doradcą w Wydawnictwie.

Jan Brzechwa jest w świecie znany jako poeta dziecięcy. Całe swoje życie on

1926 році вийшла його перша збірка сатиричних віршів для дорослих «Фіктивні фотографії».

Псевдонім Бжехва, який придумав собі письменник, означає «стріла» або «наконечник». Тією «стрілою» у своїх віршах, які були при-свячені як дітям, так і дорослим («Лінь», «Хвалько»), він висміював негативні риси характеру людини в суспільстві (лінь, зухвалість, жадібність та інші).

2.3. Розквіт творчості Яна Бжехви

Під час окупації Польщі фашистами Бжехва вже був відомий як автор п'яти збірок віршів для дорослих і двох збірок дитячих творів: «Танцювала голка з ниткою» (1938) і «Качка-дивачка» (1939). Він працював юридичним радником видавництва «Читач». У той же час був активним членом літературного клубу.

Після Другої Світової війни Ян Бжехва продовжив юридичну практику й активізував свою літературну діяльність.

Ян Бжехва у світі знаний як

писаł dla dzieci wiersze, w których uczył dzieci i pochwalał, a tak że wyśmiewał ich wady na przekładzie swoich bohaterów literackich.

Jana Brzechwy nazwano poetą dziecięcej radości. Jego twórczość jest bliska dziecięcej audytorium, ona jest pełna fantastycznych postaci i przygód.

Jan Brzechwa dobrze znał literaturę i folklor narodów innych krajów, on mistrzowski wykorzystował w swoich utworach «wędrowkę» swoich literaturnych bohaterów, twórczo ich przemyślając. Czasami w utworach Brzechwy pojawiały się bohaterowie z dobrze znanych bajek dziecięcych: «Czerwony kapturek», «Śpiąca królewna», «Caryca-żaba». Tych bohaterów Brzechwa nadzielał różnymi cechami, które sam wymyślał. Często bohaterami wierszów polskiego bajkarza stały zwierzęta, ptachy, komachy, a czasami – rzęczy, przedmioty które używane w domownictwie i dobrze znane dzieciom.

Jan Brzechwa napisał serię bajek o Doktorze chemii, filozofii i medycyny, profesorze matematyki i astronomii – Panie Kleksie, który był bardzo znanym naukowcem, który mógł zrobić dużo cudów, a wieczorem zmniejszyć się w

дитячий поет. Все своє життя він писав для дітей вірші та скоромовки, у яких вчив діток та схвалював на прикладі своїх літературних героїв такі риси як ввічливість, доброту, любов до ближнього.

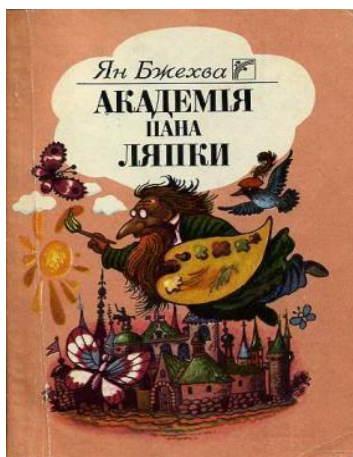
Яна Бжехву називають поетом дитячої радості, бо його творчість близька дитячій аудиторії, вона повна фантастичних постатей і пригод, і саме тому приносить читачам чудовий настрій.

Бжехва добре знав літературу й фольклор народів інших країн, він майстерно використовував у своїх творах «мандрівні» літературні сюжети, творчо їх переосмислюючи. Часом у творах Бжехви з'являлися герої з добре відомих дітям казок – «Червона Шапочка», «Спляча красуня», «Царівна-жаба». Цих персонажів Бжехва наділяв вигаданими ним самим прикметами. Часто персонажами віршів польського казкаря ставали звірі, птахи, комахи, іноді – речі, предмети домашнього вжитку, добре знайомі дітям.

Бжехва написав серію казок про доктора хімії, філософії і медицини,

rozmiarach, żeby na noc położyć się do maleńkiego łóżeczka.

W 80-tych latach dwie pierwsze bajki o Panie Kleksie były ekranizowane polskim reżyserem Krzysztofem Gradskim. On nagrał pierwszy film o słynnym profesorze «Pan Kleksa w kosmosie» (1988), a scenariusz do filmu napisał sam Jan Brzechwa. W lipcu 2011 roku był otwarty pomnik Panu Kleksie, który został wstawiony w centrum miasta Szczepieszyn, przed ratuszem.

Jeszcze jedna ciekawa bajka napisana poetą o Panie Leonce.

Za twórczość w dziedzinie literatury dziecięcej Jan Brzechwa w 1959 roku był nagrodzony Nagrodą Państwową.

Jeszcze Jan Brzechwa pracował jako tłumacz, tłumaczył na język polski takich klasyków literatury światowej jak O. Puškin, A. Czehow, S. Jesienina, W. Majakowskiego a dużo innych. Jego pióru

profesora matematyki та астрономії – Пана Ляпку, який був дуже знаменитим ученим, за день міг здійснити велику кількість чудес, а ввечері зменшити себе в розмірах, щоб лягти спати в маленьке ліжечко.

У 80-тих роках перших дві казки про Пана Ляпку були екранізовані польським режисером Кшиштофом Градським. Ним же був знятий перший фільм про знаменитого професора «Пан Ляпка у космосі (1988)», а режисером цього фільму став сам Ян Бжехва. У липні 2011 року був відкритий пам'ятник герою творів Яна Бжехви – Пану Ляпці, який встановили в центрі міста Щепешин, перед ратушею.

Ще одна цікава казка написана поетом про Пана Леонце.

За творчість у галузі дитячої літератури Ян Бжехва у 1959 році був нагороджений Державною премією.

Бжехва також був перекладачем і перекладав на польську мову таких класиків світової літератури як О. Пушкін, А. Чехов, С. Єсенін, В. Маяковський і багатьох інших. Його перу належать переклади на

należą tłumaczenia na język polski «Кони- ка-Горбунка» Р.Жершова, «Wró- belka» М.Норкяго, «Оповідання о Найдарзе» В. Жеміланова та інше.	польську мову «Коника-Горбунка» П.Єршова, «Горобчика» М. Горь- кого, «Оповідання про Гайдара» Б.Ємельянова тощо.
---	---

ROZDZIAŁ III
SWIATOPOGLĄD JANA BRZECHWY PRZEZ PRYZMĘ JEGO
POETYCKICH UTWORÓW DLA DZIECI

РОЗДІЛ ІІІ
СВІТОБАЧЕННЯ ЯНА БЖЕХВИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ
ЙОГО ПОЕТИЧНИХ ТВОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ

3.1. Satyryczne przedstawienie ludzkich wad w wierszach Jana Brzechwy o zwierzętach

Poeta był satyrykiem. Za idejno-tematycznym skierowaniem znaczną część jego utworów dla dzieci są skierowane przeciwko wadom charakteru człowieka i są takie, które zawierają fantastyczne wydarzenia. Satyryk pomagał dzieciom być grzecznymi, bardzo delikatnie ucząc i wychowując ich, wyśmiewał negatywne zachowanie i wykrywał wady, ale zarówno i pochwalał za dobre uczynki.

Tak więc w wierszu «Kwoka» (dodatek 1) Jan Brzechwa mistrzowski wyśmiał kwoczkę, jaka wszystkich dookoła poucza grzeczności ta etykiety, bo:

Z jej przekonania:

«Najważniejsze - to wychowanie!»

3.1. Сатиричне зображення людських вад у віршах Яна Бжехви про тварин

Поет був сатириком. За ідейно-тематичним спрямуванням значну частину його творів для дітей можна розглядати як такі, що спрямовані проти вад людського характеру, і такі, що містять події фантастичного змісту. Сатирик допомагав дітям бути чемними, добрими, ввічливими. Усі його вірші для дітей дуже делікатно навчають і виховують, висміюють погану поведінку і викривають недоліки, але в той же час хвалять за добрі вчинки. Так, у вірші «Квочка» (дodatek 1) Ян Бжехва майстерно змальовує квочку, яка всіх намагається вчити, «як чемними стати», бо:

На її переконання:

Zawdzięczając wspaniałym epitetom, takim jak «dumna», «znana» łatwo można wyobrazić sobie główną bohaterkę utworu.

Goście kwoki – osioł, krowa, świnia, baran zachowywały się w gościnie zgodnie swoich naturalnych instynktów: osioł ztlókł kopytem dzbanek, a baran wytlókł grządkę z marchewką. Więc takie zachowanie zaproszonych gości bardzo rozgniewało kwokę. Ona nawet mało nie zaczęła bijatykę, krzyczała, nieprzytomniała, aż dopóki nie wyrzuciła wszystkich gości ze swojego domu, i tym samym pokazała, że sama potrzebuje dobrego wychowania. Alegoryczne postacie kwoki i jej gości zrozumiały dziecięcej audytorii, a więc łatwo mogą zrobić wnioski: żeby wychowywać innych, musisz sam pamiętać o zasadach wychowania i enyketu w społeczeństwie.

Charakterystyczną wadą dla ludzi różnego wieku jest wychwalania się. Przysłowie ludowe uczy: «Nie wychwalaj się - niech cię ludzie pochwalą». Ale Sum, który mieszkał w Wisle (dodatek 2), chyba, nie znał tego przysłowia, więc zachowywał się jako samochwała:

«Головне - це виховання!»

Завдяки соковитим, влучним епітетам «гордовита», «знаменита» легко уявити головну героїню твору.

Гості квочки – осел, корова, свиня, баран вели себе відповідно до інстинктів, закладених природою: осел розбив копитом глек, корова зачепила рогом шибку, свиня була брудною, а баран витоптав грядку з морквою. Проте така поведінка запрошених дуже розгнівила квочку. Вона ледь не зачала бійку, кричала, неприємно, аж поки прогнала усіх геть, тим самим продемонструвавши, що й сама потребує доброго виховання. Alegоричні образи квочки та її гостей надзвичайно зрозумілі й прозорі, і маленький читач легко зробить висновок: перш ніж виховувати інших, треба й самому пам'ятати про правила гарної поведінки.

Характерною вадю для людей різного віку є хвалькуватість. Народне прислів'я вчить: «Не хвали себе – нехай тебе люди похвалять». Та Сом, що жив у Віслі (додаток 2), мабуть, не знав прислів'їв, тому й поводив себе хвалькувато:

Na życzenie mnożę, dzielę,
 Odejmuję i dodaję
 I pomyłek nie uznję!

Charakteryzując Suma, Jan Brzechwa ironicznie nazywał go «znanym matematykiem». Dla wszystkich mieszkańców rzeki Sum wzkonzwał różne matematyczne rozwiązania, bezgranicznie chlubią się swoimi umiejętnościami: «Jego głos było słychać w całej okolicy...». A więc do Suma przyszedł «Łyń, który przyплыł z daleka». Chwała o wąsatym matematyku wydała się Łyniowi wątpliwą, więc on zapytał Suma:

Czy potrafi wielki matematyk
 Od dziesięciu odjąć zero?

Wielogodzinowe rozmyślanie Suma nad prostym matematycznym zadaniem, poeta wyjaśnia szeregiem czasowników: «uśmiechnął się», «liczył», «myślał», «zmizerniał», «schudnął». Jak okazało się «mistrzu»-matematykiu «liczyć ciężko», a to dla Suma «sprawa marna»:

A tu minął wieczór cały,
 Wszystkie ryby się pospały
 I nastało znów południe,
 A sum chudnie, chudnie, chudnie...
 I nim dni minęło kilka,

Я для вас ділю і множу,
 Додаю і віднімаю,
 Помилку не допускаю.

Характеризуючи Сома, Ян Бжехва іронічно називає його «знаменитим математиком». Для усіх річкових мешканців Сом виконував різні математичні дії, безмежно пишаючись своїми вміннями: «Голос гув його в окрузі...». Та от до Сома «Лин приплив раз нетутешній». Слава вусатого хвалька-математика здалася йому сумнівною, тож Лин запитав:

Зможе вмілий математик
 До десятки нуль відняти?

Багатогодинні «потуги» Сома над простим математичним завданням поет відображає рядом дієслів: «всміхнувся», «вчислює», «продовжує гадати», «посинів», «метикує», «змарнів», «схуд». Як виявилось, «мастаку»-математику «лічити важко», обчислення для нього – «діло ... марудне»:

Ранок стукає у шиби,
 Вже прокинулися риби,
 День, а діло те марудне,
 І сом худне, худне, худне.
 І як днів минуло кілька,
 Став худий, неначе кілька.

Stał się chudy niczym kilka.

Razemiz Sumem «schudła» jego
sława «znanego matematika» więc
on:

Więc opuścił wody słodkie

I za żonę pojął szprotkę.

Wiersz «Sum» jest przestrogiem dla
wszystkich, kto lubi chwalić się
zasługami, wtedy – gdy na nich nie
zasługuje.

Satyryczny obraz zalecania się Hi-
popotama do Zaby, Jan Brzechwa roz-
krywa w swoim wierszu «Hipopotam»
(dodatek 3):

Zachwycony jej powabem

Hipopotam błagał żabę:

"Zostań żoną moją, co tam,

Jestem wprawdzie hipopotam,

Kilogramów ważę z tysiąc,

Ale za to mógłbym przysiąc,

Że wzór męża znajdziesz we mnie

I że ze mną żyć przyjemnie.

Hipopotam oświadcza Zabie swoje
gorące uczucia i odiecuje jej złożyć
do stóp: «nosić.....muszki» , «wozić ją
na swoim rarku przez całe życie»,
«spełniać wszystkie jej życzenia
natychmiast»:

«Jakie, powiedz? Powiedz szybko,

Moja żabko, moja rybko,

Разом із сомом «схудла» його слава
«знаменитого математика», тож він

Врешті, кинув рідну річку,

I за жінку взяв плотвичку.

Вірш «Сом» є засторогою усім, хто
любить хвалитися своїми заслугами,
надто тоді, коли вони того не варті.

Сатиричну картину залицянь Бе-
гемота до Жаби Ян Бжехва подає у
вірші «Бегемот» (дodatek 3):

Не здолавши її зваби,

Бегемот благав у жаби:

"Будь моя, прошу сердечно:

Бегемот я, безперечно,

Важу тонну, що немало,

Але може вийти вдало.

Присягаюсь стати з віком

Я зразковим чоловіком...

Переконуючи Жабу у своїх палких
почуттях, Бегемот обіцяв до її ніг
«носити ... мушки», возити її «вік ...
на спині», «всі бажання вдовольнити
без вагання», втілювати «всі ...
веління»:

Тільки мов, зроблю все швидко,

Моя жабко, моя rybko,

Примху, вигадку чи мрію -

Я для тебе все зумію...

Мудра жаба зуміла повернути Беге-
мота в сувору реальність однією фра-

I nie krępuj się zupełnie,
Twe życzenie każde spełnię,
Nawet całkiem niedościgłe...»
Mądra żaba potrafiła powrócić
Hipopotama do realnej rzeczywistości:

«Nawet całkiem niedościgłe...»

«Dobrze, proszę: nawlecz igłę!»

Wiersz «Hipopotam» jest pouczający jak dla dzieci, tak i dla dorosłych czytelników. Jego idea należy do kategorii «wiecznych» i znalazła swoje wcielenie w utworach wielu autorów. Mądrość ludowa głosi: «Nie zna się wół z wołem, a koń z koniem».

Znaczną wadą ludzkiego charakteru jest lenistwo. Ona hamuje rozwój każdego człowieka w społeczeństwie. «Biada temu, od kogo lenistwo urodziło się wcześniej», - mówi przysłowie.

Lenistwo jak poważną wadę Jan Brzechwa wyśmiewa w wierszu "Mrówka" (dodatek 4). Wśród alegorycznego utworu: Wół, Osioł, Baran, Pies, Kot, Jeż, Szczur, Mysz, Żaba, Jaszczur, Chrząszcz, Mucha i Mrówka. Wół, jak największe z wymienionych zwierząt, dostaje zadanie «zawieźć stół do szkoły», lecz on nie śpieszy tego zrobić i znajduje mniejszego od siebie – Osła.

зою:

Кажеш, любиш свою рибку?

То всели у голку нитку!

Вірш «Бегемот» є повчальним як для дітей, так і для дорослих читачів. Його ідея належить до категорії вічних і знайшла своє втілення у творах багатьох авторів. Народна мудрість трактує її так: «Знайся віл з волем, а кінь – з конем».

Значною вадю людського характеру є лінь. Вона гальмує розвиток кожної людини зокрема й суспільства в цілому. «Горе тому, за кого лінь раніше народилася», - стверджує народна мудрість.

Лінь як суттєвий недолік людського ества Ян Бжехва тонко висміює у вірші «Мурашка» (дodatek 4). Серед алегоричних образів цього твору – віл, осел, цап, баран, пес, кіт, їжак, пацюк, миша, жаба, ящірка, хрущ, муха й мурашка. Віл як найбільший у ряду перерахованих тварин отримує завдання: «До школи одвезти стола». Проте віл не спішить братися до справи і знаходить меншого за себе – осла. А той – цапа, а той – барана, а той – пса, а той – ще меншого, а той... І кожен

Osiół – Capa, tamten – Barana, a tamten – Psa. Każdy szuka przyczyn, aby nie wykonać zadania. I tylko najmniejsza, ale najbardziej pracowita Mrówka bierze się do pracy:

Nie mówiąc nikomu ani słówka,
Chociaż nie była zbyt rosła,
Wzięła stół i do szkoły zaniósła.

Więc dla tego, aby być pracowitym, nieobowiązkowo mieć siłę i być dużym – dosyć po prostu lubić pracę.

Wśród ludzi są tacy, którzy zajmują się niecharakterystyczną dla nich sprawą: tańczą, nie mając do tego zdolności, śpiewają, nie mając głosu, malują, nie mając talentu, nie umiejąc rozróżniać kolory. Właśnie o takich jest mowa w wierszu "Chrząszcz" (dodatek 5).

W Szczebrzeszynie chrząszcz brzmi w trzcinie

I Szczebrzeszyn z tego słyńie.

Wół go pyta: «Panie chrząszczu,
Po co pan tak brzęczy w gąszczu?»

«Jak to — po co? To jest praca,
Każda praca się opłaca»...

Wół pomyślał: «Znakomicie,
Też rozpocznę takie życie.»

Jeżeli dla Chrząszcza «brzęczenie» jest charakterystyczne, to dla Woła to była

відмовляється від роботи, знаходячи на те причину: у барана «нема охоти», Рябко «не квапивсь до роботи», їжак «не тратив сил», миша «зроду теж ледача», ящірка від втоми вже не чує ніг, «хрущ, на горе, був ледащо». І тільки мурашка, найменша, але найпрацьовитіша з компанії, не шукала відмовок і миттю взялася до справи:

Хоч це було їй дуже важко,
Схопила нищечком стола
І просто в школу потягла!

Тож для того, аби трудитися, не обов'язково бути великим і дужим – достатньо любити працю.

Є серед людей чимало таких, які займаються нехарактерною для них справою: танцюють, не маючи до того хисту, співають, не володіючи ні голосом, ні слухом, беруться за пензель, не розрізняючи тонів і кольорів... Саме про таких ідеться у вірші «Хрущ» (додаток 5):

Раз забрався хрущ у кущик
Та й загув там якнайдужче.

Віл пита:

— Мій хрущик милий!

Ти гудеш чого щосили?

— Як чого? Бо так годиться!

dziwna rzecz i «pracować»: każdy powinien tak, jak wyznaczyła mu przyroda: ktoś na kerzaku śpiewać, a ktoś w polu orać.

*Pomnik Chrzęszczu na Placzu Rynkowym
Пам'ятник хрущу на Ринковій площі*

O dziwactwach, którzy nie pojmują naturalnego przyznaczenia, jest mowa w wierszu «Kaczka-dziwaczka» (dodatek 6):

Nad rzeczką opodal krzaczka
Mieszkała kaczka-dziwaczka,
Lecz zamiast trzymać się rzeczki
Robiła piesze wycieczki
Raz poszła więc do fryzjera:
«Poproszę o kilo sera!»

Na tym dziwactwa Kaczki się nie skończyły: w pralni «chciała kupić znaczki», «niosła jaja gotowane», «czesła się wykałaczką», «pisała makiem», «jadła motuzki», «nie oddawała długów». Kiedy Kucharz przygotował z Kaczki potrawę, dziwna

Треба ж кожному трудиться...

Віл подумав: «Знаменито!

Ось почну і я так жити!»

Та якщо для хрущика гудіння в кущі було характерним, то для вола це було дивною справою, і «трудитися» кожен повинен так, як йому призначила природа: хтось на кущі співати, а хтось у полі орати.

Про диваків, які не розуміють своєї природи й не знають свого призначення, йдеться у вірші «Качка-дивачка» (дodatek 6):

Жила біля річки качка,
Велика була дивачка:
Води не любила й трішки —
Ходила гуляти пішки.
Заходила до перукарні:
— Чи є у вас булки гарні?
В аптеку носила банку:
— Одважте мені сметанку!

На цьому дивацтва качки не закінчувалися: у пралі вона «купити марок хотіла», «варені яєчка клала», «на чубчик стрічки в'язала», чесалася зубочисткою, писала маком, їла мотузки й не повертала борги. І навіть після того, як кухар зробив із неї страву, дивакувата качка зробилася зайцем. Потішний сюжет стає

Kaczka przekształciła się w zająca. Smieszna historia o Kaczce-dziwacze staje się całkiem niewesołą w życiu realnym, kiedy musimy komunikować się z ludźmi, od których nie wiemy, jakich oczekiwać dziwactw i głupot.

3.2. Alegoryczne postacie roślin w utworach Jana Brzechwy

Delikatnie wskazując na ludzkie wady, Jan Brzechwa mistrzowski wykorzystuje alegoryczne postacie roślin. Tak, w wierszu «Pomidor» (dodatek 7) poeta odtwarza dialog między roślinami, jakie osądzają Pomidora za to, że on kpi z Gospodyni:

Pan pomidor wlaźł na tyczkę
I przedrzeźnia ogrodniczkę.

Zuchwałe zachowanie Pomidora oburza Kwasole, Grocha ta Rzepę:

«Jak pan może,

Panie pomidorze?!»

Trójrotnie były powtarzane hasła ogrodniczej gromady «Prosto wstyd z takim Pomidorem!», one brzmią stanowczą:

зовсім невеселим у реальному житті, якщо доводиться спілкуватися з людьми, від яких не знаєш, яких дивацтв чи дуроштів очікувати.

3.2. Алгоритичні образи рослин у творах Яна Бжехви

Делікатно вказуючи на людські вади, Ян Бжехва майстерно використовує алгоричні образи рослин. Так, у вірші «Помідор» (додаток 7) поет відтворює діалог між рослинами, які засуджують Помідора через те, що він глузує з господині:

Помідор вліз на тичину,
Кривить пані господиню.

Поведінкою нечемного помідора обурюються kwasole, горох та ріпа:

Хор городній красномовний.

«Зловживаєте, шановний!..»

Тричі повторені слова городньої громади «Прямо сором з таким помідором!» звучать переконливо:

Помідор так осрамився,

Pan pomidor zawstydzony,
Cały zrobił się czerwony
I spadł wprost ze swojej tyczki
Do koszyczka ogrodniczki.

Częste obcowanie ludzi między sobą przypomina nam targ: wszyscy chcą mówić naraz, nie słuchając innych wypowiedzeń i to trwa do tego czasu, aż się rozpoczyna kłutnia.

W wierszu «Na straganie» (dodatek 8) Jan Brzechwa przekazuje dialog między roślinami, którzy są bardzo ciekawią się życiem innych, przy tym narzekają na swój los:

Na straganie w dzień targowy
Takie słyszy się rozmowy:
«Może pan się o mnie oprze,
Pan tak wędnie, panie koprze».
«Cóż się dziwić, mój szczypiorku,
Leżę tutaj już od wtorku!»
Rzecz na to kalarepka:
«Spójrz na rzepę - ta jest krzepka!»
Groch po brzuszku rzepę klepie:
«Jak tam, rzepo? Coraz lepiej?»
«Dzięki, dzięki, panie grochu,
Jakoś żyje się potrochu.

Do dialogu dołącza się «biedna» Pietruszka, pesymistyczny Bakłażan, ciękogłowa Cebula i obojętny do niej

Що червоним враз зробився,
І поліз вниз по тичині
Просто в кошик господині.

Часто людське спілкування нагадує ярмарок: кожен намагається висловити свою думку, слухає інших, аж поки хтось не надумає затіяти сварку.

У вірші «На базарі» (дodatek 8) Ян Бжехва передає діалог між рослинами, кожна з яких цікавиться долею сусіда й при цьому нарікає на свою власну:

На базарі в день торговий
Отакі велись розмови:
— Чом ти в'ялий та прим'ятий,
Любий брате мій Салате?
— То не диво, мила Моркво:
Я вже тут лежу з вівторка!
— Я також! — Редиска хлипа.—
З нас дебела тільки Ріпа.
Запитав тоді Горошок:
— Як там, Ріпо? Ще хороша?
Відмовля вона Гороху:
— Та ще дихаю потроху.

До діалога долучаються «бідна» Петрушка, песимістичні Баклажани, тонкоголоса Цибуля й байдужий до неї Буряк.

Burak.

Lecz pietruszka - z tą jest gorzej:

Błada, chuda, spać nie może».

«A to feler» - Westchnął seler.

Burak stroni od cebuli,

A cebula doń się czuli:

«Mój buraku, mój czerwony,
Czybyś nie chciał takiej żony?»

Burak tylko nos zatyka:

«Niech no pani prędzej zmyka,

Ja chcę żonę mieć buraczą,

Bo przy pani wszyscy płaczą».

«A to feler?» - Westchnął seler.

I w tym czasie w tą rozmowę
wtrąca się zuchwała Kwasola:

Naraz słyhać głos fasoli:

«Gdzie się pani tu gramoli?!»

«Nie bądź dla mnie taka wielka» -

Odpowiada jej brukselka.

«Widzieliście, jaka krewka!» -

Zaperzyła się marchewka.

Ile takich «kwasol» mieszka między
nami! I jak dobrze, że przeciwko im są
takie rozsądne, jak Kapusta:

A kapusta rzecze smutnie:

«Moi drodzy, po co kłótnie,

Po co wasze swary głupie,

Wnet i tak zginiemy w zupie!»

«A to feler» - Westchnął seler.

Он Петрушка зовсім бідна:

Спать не може, худне, блідне!

— Це погано, це погано! —

Зашептали Баклажани.

— А до мене всі нечулі,—

Голосок почувсь Цибулі.—

Так кохаю Буряка я,

Та від мене він тікає!

— Ну чому ж це ти, Буряче?

— Бо ж від неї кожен плаче!

— Це погано, це погано! —

Зашептали Баклажани.

І вмиль у мирну тиху бесіду
втручається неврівноважена нахабна
Квасоля:

Завищала враз Квасоля:

— Я штовхатись не дозволю!

Огірок аж здивувався:

— Та коли ж це я штовхався?

— Ти сама, чіпка Квасоле,

Розштовхала всіх навколо!

— Що ти скажеш цій нахабі? —

Обізвалася Кольрабі.

Скільки таких «квасоль» живе
поміж людей! І як добре, що на
протывагу їм є такі розсудливі, як
Капуста:

А Капуста каже сумно:

— Киньте сварку нерозумну!

Los warzyw – to gotowania się w zupie. A losy ludzkie zależą od nich samych, i od tego, jak się będą zachowali w społeczeństwie. To znaczy, że ludzie muszą wierzyć w dobro, rozum, życzliwość, grzeczność, i zapomnieć o niegrzecznym zachowaniu.

3.3. Istotne wady zachowania w wierszach Jana Brzechwy o ludziach

Każdy pisarz zasługuje na to, żeby go nazwano «znawcą dusz ludzkich». Jan Brzechwa pragnął, żeby duszy jego młodych czytaczy były czyste i jasne. On szczerze kochał dzieci, pisząc dla nich cudowne bajki i pouczające wierszy. Ale czasami, poeta w swoich utworach wyśmiewał negatywne zachowania niektórych ludzi, ale to robił bardzo delikatnie, tym samym wskazując na ich fałszywe czyny.

Tak w wierszu «Żaba» (dodatek 9) poeta stwarza obraz niegodziwego lekarza, który rekomenduje swojej Żabie, która jest pacjentką, złe leczenie:

Niech pani unika wilgoci,
Niech pani się czasem nie kapie,
Niech pani nie siada przy pompie,

Все одно всіх нас укупі

Хоч-не-хоч, а зварять в супі!

Доля овочів – потрапити до спільної страви. Але доля людей залежить від них самих, від того, який стиль поведінки вони оберуть. І прикладом мають бути розумні й розсудливі, чемні й співчутливі, а не бездушні й дратівливі.

3.3. Типові недоліки поведінки у віршах Яна Бжехви про людей

Кожен письменник заслуговує називатися знавцем людських душ. Ян Бжехва прагнув, аби душі його маленьких співгромадян були чистими й світлими, тому, щиро люблячи людей, був нетерпимим до будь-яких недоліків людської поведінки. Часом виходячи за рамки такої близької йому алегорії, поет уводив до своїх віршів узагальнені людські образи, на прикладі яких намагався передати своє осудливе ставлення не до самих людей, а до їх хибних вчинків. У вірші «Жаба» (додаток 9) поет створює образ горелікаря, який рекомендує жабі-пацієнтці, що звернулася за допомогою:

Niech pani deszczu unika,
 Niech pani nie pływa w strumykach,
 Niech pani wody nie pija,
 Niech pani kałuże omija,
 Niech pani nie myje się z rana,
 Niech pani, pani kochana,
 Na siebie chucha i dmucha,
 Bo pani musi być sucha!

Анафора «niech» за pomocą якій автор передає накази лікаря; слугує для створення бідного розуміння компетентності спеціаліста. «Lekarz zna co jest ze mną» – вірять хвора Жаба. Але інтерпретація вірша свідчить о протилежному:

Leczyła się żaba, leczyła,
 Suszyła się długo, suszyła,
 Aż wyschła tak, że po troszku
 Została z niej garstka proszku.
 A doktor drapie się w ucho:
 «Nie uszło jej to na sucho!»

Вірш «Жаба» як і багато інших сатиричних творів, адресованих молодшому поколінню, але є вчеплюючим і для дорослих.

Узагальнюючи особу клямаць, Ян Бжехва пише вірш «Androny» (дodatek 10):

«Pan Marcin plecie androny!»
 «Z czego plecie?»

Хай пані не спить на сирому,
 Хай пані минає насоси,
 Хай пані не бігає в роси,
 Хай пані у дощ не гуляє,
 Хай пані в ставки не стрибає,
 Хай пані не хлебче водиці,
 Хай пані обходить криниці,
 Хай пані не миється зранку,
 Хай пані тут дасть обіцянку
 На себе і хукати й дути,
 Бо пані суха має бути!»

Анафора «хай», за допомогою якої автор передає накази лікаря, слугує для створення враження про компетентність спеціаліста. «Лікар знає, що зі мною», - вірять хвора Жаба. Та розв'язка вірша свідчить про протилежне:

І жаба себе лікувала,
 Висушувала і витирала,
 І висушила насилу,
 Що з неї – лиш купка пилу.
 І в лікаря є запитання:

Пішло щось не так лікування.

Вірш «Жаба», як і багато інших сатиричних творів, адресованих юному читачеві, буде корисним і вчеплюючим також і для дорослих.

Узагальнений образ брехунця Ян Бжехва подає у вірші «Дурниці»

«Ano - z łyka.

Taki andron upleciony

Jest podobny do koszyka».

Opowieść o Grzegorzu «kłamcy», autor kończy wierdz rytorycznym zapytaniem «Nie do wiary wam te rzeczy?» prowadzi czytelnika na myśl, że wierzyć kłamcy nie jest konieczne.

A z wiersza «Pytalski» (dodatek 11) dowiadujemy się o chłopcu na imię Stas, który wszystkim obecnym nadokucza, zadając ciągle pytania:

W którym miejscu zaczyna się kula?

Co na deser gotują dla króla?

Ile kroków jest stąd do Powiśla?

O czym myślałby stół, gdyby myślał? Stas Pytalski ma wiele pytań, więc wszystkim dookoła nadokucza swoim «pragnieniem do nauki»:

Dziadek już od roku siedzi

I obmyśla odpowiedzi,

Babka jakiś czas myślała,

Ale wkrótce osiwiiała,

Matka wpadła w stan nerwowy

I musiała zażyć bromu,

Ojciec zaś poszedł po rozum do głowy

I kiedy powróci - nie wiadomo...

(додаток 10):

«Гриць плете дурниці!»

«Ну а з чого?»

«Звісно - з лика.

І дурниця та у Гриця -

Козубенька невелика».

Розповідь про Грицеві «дурниці» автор завершує риторичним запитанням: «Не до віри вам ці речі?», наштовхуючи читача на думку, що вірити брехунцеві не варто.

А з рядків вірша «Питальський» (додаток 11) дізнаємось про хлопчика Стася, який усім дошкуляє недоречними запитаннями:

— Де кінець і початок з круга?

Що дають королевам на друге?

Скільки кроків звідсіль аж до Вісли?

Про що мислив би стіл,

якби мислив?..

У «допитливого» Стася – безліч запитань, проте оточення лише страждає від його «тяги до знань»:

Цілий рік міркує дід —

Відповісти внуку слід!

Бабці й думати несила —

Від запитань посивіла.

Сил у мами теж немає —

П'є щоденно ложку брому.

Батько розум десь шукає,

WNOSKI

Zbadawszy strony internetowe, na których opublikowano poetyckie utwory Jana Brzechwy dla dzieci, wymieniamy takie wnioski:

1. Większa część opracowanych wierszy Jana Brzechwy ma jasno wyrażone sateryczne zabarwienie.

2. Za idejno-temanycznym skierowaniem zbadane sateryczne wierszy Jana Brzechwy dla dzieci można klasyfikować jak utwory, w których autor wyśmiew wady ludzkiego charakteru:

- a) złe zachowanie;
- b) przechwalania się;
- c) leń i inne.

3. Bohaterami satyrycznych utworów Jana Brzechwy występują:

- a) zwierzęta;
- b) rośliny;
- c) ludzie;

Вже боїться йти додому!

ВИСНОВКИ

Дослідивши сайти Інтернет-мережі, на яких опубліковані поетичні твори Яна Бжехви для дітей, можемо зробити такі висновки:

1. Значна частина опрацьованих віршів Яна Бжехви має яскраво виражене сатиричне забарвлення.

2. За ідейно-тематичним спрямуванням проаналізовані сатиричні вірші Яна Бжехви для дітей можна класифікувати як твори, у яких автор висміює вади людського характеру:

- a) невихованість;
- б) хвалькуватість;
- в) лень тощо.

3. Персонажами сатиричних творів Яна Бжехви виступають:

- a) тварини;
- б) рослини;

d) połączenia bohaterów.

4. Najwięcej w utworach używane artystyczno-wyrażalne środki to: alegoria, epitety, powtarzania, ryterskie zapytania i inne.

5. Dla największej części satyrycznych utworów poety jest charakterystyczna dialogiczna forma wierszy.

6. Jedną z osobliwości wielu wierszy Jana Brzechwy są realne tematy dla dzieci.

в) люди;

г) поєднання образів.

4. Найбільш вживаними художньо-виражальними засобами у досліджених творах Яна Бжехви є алегорія, епітети, повтори, риторичні запитання тощо.

5. Для значної частини сатиричних творів поета характерна діалогічна форма.

6. Особливістю багатьох віршів Яна Бжехви для дітей є наявність сюжету.

WYKORZYSTANE ŹRÓDŁA

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

<http://polskamowa.blogspot.com>

<http://www.bookclub.ua/>

<http://chytanka.com.ua>

<http://czasdzieci.pl/>

<http://ua-polski.livejournal.com/>

<https://uk.wikipedia.org>

<https://books.google.com.ua/>

<http://www.poetryclub.com.ua/>

<http://mmk.edu.vn.ua/index.php/polska-mova>

DODATEK 1

Kwoka

Proszę pana, pewna kwoka
 Traktowała świat z wysoka
 I mówiła z przekonaniem:
 "Grunt to dobre wychowanie!"
 Zaprosiła raz więc gości,
 By nauczyć ich grzeczności.
 Pierwszy osioł wszedł, lecz przy tym
 W progu garnek stukł kopytem.
 Kwoka wielki krzyk podniosła:
 "Widział kto takiego osła?!"
 Przyszła krowa. Tuż za progiem
 Zbiła szybę lewym rogiem.
 Kwoka gniewna i surowa
 Zawołała: "A to krowa!"
 Przyszła świnia prosto z błota.
 Kwoka złości się i miota:
 "Co też pani tu wyczynia?
 Tak nabłocić! A to świnia!"
 Przyszedł baran. Chciał na grzędzie
 Siąść cichutko w drugim rzędzie,

ДОДАТОК 1

Квочка

Стала квочка знаменита
 Тим, що дуже гордовита.
 На її переконання:
 «Головне - це виховання!»
 Звала гостей раз до хати
 Вчити їх, як чемним стати.
 Першим йшов осел і притьмом
 В сінях глек розбив копитом.
 Квочка в крик, аж мов до бійки:
 "Ну й осел, дивіться тільки!"
 Йшла корова й за порогом
 Зачепила шибку рогом.
 Квочка розгнівилась знова,
 Закричала: "От, корова!"
 Йшла свиня із калабані,
 Квочка в неприємному стані:
 "Гляньте, бруд який за нею:
 Ну ти ба, свиня свинею!"
 А прийшов баран в гостини,
 Сів на грядці на морквини.

Grzęda pękła. Kwoka wściekła
 Coś o łbie baranim rzekła
 I dodała: "Próżne słowa,
 Takich nikt już nie wychowa,
 Trudno... Wszyscy się wynoście!"
 No i poszli sobie goście.
 Czy ta kwoka, proszę pana,
 Była dobrze wychowana?

DODATEK 2

Sum

Mieszkał w Wiśle sum wąsaty,
 Znakomity matematyk.
 Krzyczał więc na całe skrzele:
 - Do mnie, młodzi przyjaciele!
 W dni powszednie i w niedziele
 Na życzenie mnożę, dzielę,
 Odejmuję i dodaję
 I pomyłek nie uznję!
 Każdy mógł więc przyjść do suma
 I zapytać: - jaka suma?
 A sum jeden w całej Wiśle
 Odpowiadał na to ściśle.
 Znała suma cała rzeka,
 Więc raz przybył lin z daleka
 I powiada: - Drogi panie,
 Ja dla pana mam zadanie,
 Jeśli pan tak liczyć umie,
 Niech pan powie, panie sumie,

Грядки голі. Квочка в горі,
 І баран почув доволі.
 Їй додала: "Всесильний Боже,
 Цим ніхто вже не pomoже.
 Геть усі, бо з мене годі!"
 Гості всі й пішли відтоді.
 А до вас усіх питання:
 Добре в квочки виховання?

ДОДАТОК 2

Сом

Жив у Віслі сом вусатий,
 Знаменитий математик.
 Голос гув його в окрузі:
 Підпливайте любі друзі,
 Озивайтесь в днину кожну,
 Я для вас ділю і множу,
 Додаю і віднімаю,
 Помилок не допускаю.
 І питала суму в сома
 Навіть риба незнайома.
 І ходив по Віслі вислів:
 Сома відповіді стислі.
 Сома знали всі. Та врешті
 Лин приплив раз нетутешній.
 Каже сому: я для пана
 Маю ось яке завдання.
 Ви – мастак, говорять всюди,
 І моє питання буде:

Czy pan zdoła w swym pojęciu,
 Odjąć zero do dziesięciu?
 Sum uśmiechnął się z przekąsem,
 Liczy, liczy coś pod wąsem,
 Wąs sumiasty jak u suma,
 A sum дума, дума, дума.
 - To dopiero mam z tym biedę -
 Może dziesięć? Może jeden?
 Upłynęły dwie godziny,
 Sum z wysiłku jest już siny.
 Myśli, myśli: "To dopiero!
 Od dziesięciu odjąć zero?
 Żebym miał przynajmniej kredę!
 Zaraz, zaraz... Wiem już... Jeden!
 Nie! Nie jeden. Dziesięć chyba...
 Ach, ten lin! To wstrętna ryba!"
 A lin szydzi: - Panie sumie,
 W sumie pan niewiele umie!
 Sum ze wstydu schnie i chudnie,
 Już mu liczyć coraz trudniej,
 A tu minął wieczór cały,
 Wszystkie ryby się pospały
 I nastało znów południe,
 A sum chudnie, chudnie, chudnie...
 I nim dni minęło kilka,
 Stał się chudy niczym kilka.
 Więc opuścił wody słodkie
 I za żonę pojął szprotkę.

Зможе вмілий математик
 До десятки нуль відняти?
 Сом всміхнувся – хто ж не знає,
 Щось під вусом вичисляє,
 Вус у сома той – вусатий,
 Сом продовжує гадати.
 От біда! Хто допоможе?
 Чи один? Чи десять може?
 Дві години ті потуги,
 Сом посинів від напруги.
 Метикуює математик:
 Від десятки нуль відняти?
 Ця задача – наче криця,
 Зараз... Знаю... Одиниця!
 Десять? Ні... Аж трохи соромно.
 Лин - паскудна риба, видно.
 Лин соромить: - Пане соме,
 Вам це діло незнайоме!
 Сом змарнів і схуд від сорому,
 Бо лічити важко, з виду.
 Ранок стукає у шиби,
 Вже прокинулися риби,
 День, а діло те марудне,
 І сом худне, худне, худне.
 І як днів минуло кілька,
 Став худий, неначе кілька.
 Врешті, кинув рідну річку,
 І за жінку взяв плотвичку.

DODATEK 3

Hipopotam

Zachwycony jej powabem
 Hipopotam błagał żabę:
 "Zostań żoną moją, co tam,
 Jestem wprawdzie hipopotam,
 Kilogramów ważę z tysiąc,
 Ale za to mógłbym przysiąc,
 Że wzór męża znajdziesz we mnie
 I że ze mną żyć przyjemnie.
 Czuję w sobie wielki zapal,
 Będę ci motylki łapał
 I na grzbiecie, jak w karecie,
 Będę woził cię po świecie,
 A gdy jazda już cię znuży,
 Wrócisz znowu do kałuży.
 Krótko mówiąc - twoją wolę
 Zawsze chętnie zadowolę,
 Każdy rozkaz spełnię ściśle.
 Co ty na to?"
 "Właśnie myślę...
 Dobrze chęci twoje cenię,
 A więc - owszem. Mam życzenie..."
 "Jakie, powiedz? Powiedz szybko,
 Moja żabko, moja rybko,
 I nie krępuj się zupełnie,
 Twe życzenie każde spełnię,
 Nawet całkiem niedościgłe..."
 "Dobrze, proszę: nawlecż igłę!"

ДОДАТОК 3

Бегемот

Не здолавши її зваби,
 Бегемот благав у жаби:
 "Будь моя, прошу сердечно:
 Бегемот я, безперечно,
 Важу тонну, що немало,
 Але може вийти вдало.
 Присягаюсь стати з віком
 Я зразковим чоловіком,
 І до ніг моєї душки
 Я носити буду мушки.
 Як царівну, на перині,
 Вік возитиму на спині,
 А заїсть нудьги гризота,
 Повертайся до болота.
 Тобто, буду всі бажання
 Вдовольняти без вагання,
 Втілю всі твої веління,
 Що ти скажеш?"
 "Май терпіння...
 Ти говориш все до діла
 Але знаєш, я б хотіла..."
 "Тільки мов, зроблю все швидко,
 Моя жабко, моя rybko,
 Примху, вигадку чи мрію -
 Я для тебе все зумію..."
 "Кажеш, любиш свою rybку?
 То всели у голку нитку!"

DODATEK 4

Mrówka

Wół
 Miał odwieźć do szkoły stół.
 Powiada do osła: "Na wieś
 Stół ten do szkoły zawieź."
 Osioł pomyślał: "O, źle!"
 I rzecze do kozła: "Kozle,
 Odwieź ten stół, bardzo proszę,
 Dostaniesz za to trzy grosze."
 Zawołał kozioł barana:
 "Odwieź ten stół jutro z rana."
 Baran był na podwórku,
 Do psa więc powiada: "Burku,
 Odwieź, bo mnie nie ochota!"
 Pies wezwał do siebie kota
 I warknął: "Kocie-ladaco,
 Ty zająć się masz tą pracą!"
 Kot stołu wieźć nie zamierza,
 Przywołał w tym celu jeża.
 Jeź myśli: "Gdzie stół, gdzie szkoła?"
 Więc szczura do siebie woła
 I mówi: "Do pracy, szcurze,
 Stół odwieź szybko, a nuże!"
 Szczur chciał się myszą wyręczyć,
 Lecz mysz nie lubi się męczyć,
 Więc rzecze do żaby: "Żabo,
 Stół odwieź, bo mnie jest słabo."

ДОДАТОК 4

Мурашка

Була робота у вола:
 До школи одвезти стола.
 А віл сказав ослу:— Бери ж
 Та одвези стола скоріш!
 Осел сказав: — Чого це я? —
 І миттю цапа зупиня:
 — Стривай, рогачу! Маєш час?
 Бери й тягни стола у клас!
 Цап баранцеві мекнув грізно:
 — Тягни стола, покіль не пізно!
 Баран столу говорить: — Бе-е!
 Нехай Рябко несе тебе,
 Бо в мене щось нема охоти.—
 Та пес не квапивсь до роботи,
 Котові буркнув з-під паркана:
 Бери стола, бо вже не рано!
 Та не підмовив він Мурка:
 Кіт їжака мерщій гука.
 Але їжак не тратив сил.
 — Де,— каже,— школа, а де стіл!
 Зіпхну оцю мороку з рук!
 Нехай стола несе пацюк!
 Пацюк до мишки миттю скаче,
 Та мишка зроду теж ледача,
 Вона із нірки — шусть до жаб!
 — Котра з вас нести стіл могла б?

Żaba jaszczurkę zobaczyła:

"Jaszczurko, bądź taka miła,

Najmocniej proszę cię, zawieź

Stół ten do szkoły na wieś."

Jaszczurka w pobliskich gąszczach

Zdołała dostrzec chrabąszcza:

"Stół odwieź, chrabąszczu drogi,

Bo bardzo bolą mnie nogi."

Lecz chrabąszcz to okaz lenia,

Powiada więc od niechcenia:

"Wiesz, mucho, zamiast tak brzęczeć

Mogłabyś mnie wyręczyć."

Mucha do mrówki powiada:

"Jest to okazja nie lada,

Stół trzeba odwieźć do szkoły.

Ty lubisz takie mozoły."

Mrówka,

Nie mówiąc nikomu ani słówka,

Chociaż nie była zbyt rosła,

Wzięła stół i do szkoły zaniosiła.

DODATEK 5

Chrząszcz

W Szczebrzeszynie chrząszcz brzmi w trzcinie

I Szczebrzeszyn z tego słynie.

Wół go pyta: «Panie chrząszczu,

Po co pan tak brzęczy w gąszczu?»

«Jak to — po co? To jest praca,

А жаба ящірку зустріла:

— Допоможи, сестричко мила!

Зроби візка хоча б з лози —

Стола до школи відвези!

Зирнула ящірка з куша,

На гілці вгледіла хруща:

— Якби ти, хрущику, поміг!

Я нині вже не чую ніг!

Та хрущ, на горе, був ледащо.

Звідсіль стола тягнути? Нащо?

Та й каже мусі на стіні:

— Допомогла б хоч ти мені.

Мурашку муха зупиня:

— Тобі, кумасю, завдання,—

Таких не мала ти ніколи:

От стіл! Тягни його до школи!

І тут мурашка,

Хоч це було їй дуже важко,

Схопила нищечком стола

І просто в школу потягла!

ДОДАТОК 5

Хрущ

Раз забрався хрущ у кущик

Та й загув там якнайдужче.

Віл пита:

— Мій хрущик милий!

Ти гудеш чого щосили?

— Як чого? Бо так годиться!

Każda praca się opłaca.»
 «A cóż za to pan dostaje?»
 «Też pytanie! Wszystkie gaje,
 Wszystkie trzciny po wsze czasy,
 Łąki, pola oraz lasy,
 Nawet rzeczki, nawet zdroje,
 Wszystko to jest właśnie moje!»
 Wół pomyślał: «Znakomicie,
 Też rozpocznę takie życie.»
 Wrócił do dom i wesoło
 Zaczął brzęczeć pod stodołą
 Po wolem, tęgim basem.
 A tu Maciek szedł tymczasem.
 Jak nie wrzaśnie: «Cóż to znaczy?
 Czemu to się wół próżniaczy?!»
 «Jak to? Czyż ja nic nie robię?
 Przecież właśnie brzęczę sobie!»
 «Ja ci tu pobrzęcę, wole,
 Dostyć tego! Jazda w pole!»
 I dał taką mu robotę,
 Że się wół oblewał potem.
 Po robocie pobiegł w gąszcze.
 «Już ja to na chrząszczu pomszczę!»
 Lecz nie zastał chrząszcza w trzcinie,
 Bo chrząszcz właśnie brzęczał w
 Pszczyńce.

DODATEK 6

Kaczka-dziwaczka

Треба ж кожному трудиться.
 — А за труд свій що ти маєш?
 — Що я маю? Ще й питаєш!
 Все моє, що є навколо:
 Ліс, кущі, і луки, й поле,
 Навіть річка і криничка —
 Це вже, певно, не дрібничка!
 Віл подумав: «Знаменито!
 Ось почну і я так жити!»
 Як прийшов додому волик,
 То й загув біля стодоли
 Отаким волячим басом.
 Тут Матвійко біг тим часом.
 Та як вигукне:
 — Цікаво!
 Нащо ці співочі вправи?
 — Як то нащо? Так годиться,
 Треба ж кожному трудиться!
 — Як оце ти кажеш, воле,—
 Годі співу! Гайда в поле!
 Та й задав таку роботу,
 Що віл змок увесь од поту.
 Як скінчив, прибіг до саду:
 — Дам хрущеві за пораду!
 Та в кущі хруща не стрінув:
 Хрущ той кущик вже покинув.

ДОДАТОК 6

Качка-дивачка

Nad rzeczką opodal krzaczka
 Mieszkała kaczka-dziwaczka,
 Lecz zamiast trzymać się rzeczki
 Robiła piesze wycieczki
 Raz poszła więc do fryzjera:
 „Poproszę o kilo sera!”
 Tuż obok był apteka:
 „Poproszę mleka pięć deka”.
 Z apteki poszła do praczki
 kupować pocztowe znaczki.
 Gryzły się kaczki okropnie:
 „A niech tę kaczkę gęś kopnie!”
 Znosiła jaja na twardo
 I miała czubek z kokardą,
 A przy tym, na przekór kaczkom,
 Czesła się wykałaczką.
 Kupiła raz maczku paczkę,
 By pisać list drobnym maczkiem.
 Zjadając tasiemkę starą
 Mówiła, że to makaron,
 A gdy połknęła dwa złote,
 Mówiła, że odda potem.
 Martwiły się inne kaczki:
 „Co będzie z takiej dziwaczki?”
 Aż wreszcie znalazł się kupiec:
 „Na obiad można ją upiec!”
 Pan kucharz kaczkę starannie
 Piekł, jak należy, w brytfannie,
 Lecz zdębiał obiad podając,

Жила біля річки качка,
 Велика була дивачка:
 Води не любила й трішки —
 Ходила гуляти пішки.
 Заходила до перукарні:
 — Чи є у вас булки гарні?
 В аптеку носила банку:
 — Одважте мені сметанку!
 Ще мала до пралі діло,—
 Купити марок хотіла.
 Казали качки водне:
 — Хай гуска її вбрикне!
 Варені яєчка клала,
 На чубчик стрічки в'язала
 І всіх дивувала звісткою,
 Що чешеться зубочисткою!
 Купила раз маку жменьку,
 Щоб маком писати дрібненько.
 Подерту мотузку з'їла,
 Сказала: — Це локшина біла!
 І гроші чужі ковтнула,
 А боргу не повернула!
 Журились над нею вдома:
 Як жити їй — невідомо!
 Та кухар почув цю справу.
 — Зроблю,— каже,— з неї страву!
 Та й спік її на обід.
 Приправу подав як слід,
 Відрізати хотів окраєць,

Bo z kaczki zrobił się zając,
W dodatku cały w buraczkach.
Taka to była dziwaczka!

DODATEK 7

Pomidor

Pan pomidor wlaź na tyczkę
I przedrzeźnia ogrodniczkę.
"Jak pan może,
Panie pomidorze?!"
Oburzyło to fasolę:
"A ja panu nie pozwolę!
Jak pan może,
Panie pomidorze?!"
Groch zzieleniał aż ze złości:
"Że też nie wstyd jest waszmości,
Jak pan może,
Panie pomidorze?!"
Rzepka także go zagadnie:
"Fe! Niedobrze! Fe! Nieładnie!
Jak pan może,
Panie pomidorze?!"
Rozgniewały się warzywa:
"Pan już trochę nadużywa.
Jak pan może,
Panie pomidorze?!"
Pan pomidor zawstydzony,
Cały zrobił się czerwony
I spadł wprost ze swojej tyczki

Аж бачить — на блюді заєць!
Зробилася зайцем качка...
Така це була дивачка!

ДОДАТОК 7

Помідор

Помідор вліз на тичину,
Кривить пані господиню.
«Прямо сором
З таким помідором!»
Це розсердило квасолю
«Глузувати не дозволю!
Прямо сором
З таким помідором!»
Став горох зеленим з гніву:
«Сумно від такого співу.
Прямо сором
З таким помідором!»
Ріпа теж пройти не може.
«Як недобре, як негоже,
Прямо сором
З таким помідором!»
Хор городній красномовний.
«Зловживаєте, шановний!
Прямо сором
З таким помідором!»
Помідор так осрашився,
Що червоним враз зробився,
І поліз вниз по тичині

Do koszyczka ogrodniczki.

DODATEK 8

Na straganie

Na straganie w dzień targowy

Takie słyszy się rozmowy:

„Może pan się o mnie oprze,

Pan tak więdnie, panie koprze”.

„Cóż się dziwić, mój szczypiorku,

Leżę tutaj już od wtorku!”

Rzecz na to kalarepka:

„Spójrz na rzepę - ta jest krzepka!”

Groch po brzuszku rzepę klepie:

„Jak tam, rzepo? Coraz lepiej?”

„Dziękuję, dziękuję, panie grochu,

Jakoś żyje się po trochu.

Lecz pietruszka - z tą jest gorzej:

Błada, chuda, spać nie może”.

„A to feler” -

Westchnął seler.

Burak stroni od cebuli,

A cebula doń się czuli:

„Mój buraku, mój czerwony,

Czybyś nie chciał takiej żony?”

Burak tylko nos zatyka:

„Niech no pani prędzej zmyka,

Ja chcę żonę mieć buraczą,

Bo przy pani wszyscy płaczą”.

„A to feler” -

Просто в кошик господині.

ДОДАТОК 8

На базарі

На базарі в день торговий

Отакі велись розмови:

— Чом ти в'ялий та прим'ятий,

Любий брате мій Салате?

— То не диво, мила Моркво:

Я вже тут лежу з вівторка!

— Я також! — Редиска хлипа.—

З нас дебела тільки Ріпа.

Запитав тоді Горошок:

— Як там, Ріпо? Ще хороша?

Відмовля вона Гороху:

— Та ще дихаю потроху.

Он Петрушка зовсім бідна:

Спать не може, худне, блідне!

— Це погано, це погано! —

Зашептали Баклажани.

— А до мене всі нечулі,—

Голосок почувсь Цибулі.—

Так кохаю Буряка я,

Та від мене він тікає!

— Ну чому ж це ти, Буряче?

— Бо ж від неї кожен плаче!

— Це погано, це погано! —

Зашептали Баклажани.

Завищала враз Квасоля:

Westchnął seler.
 Naraz słychać głos fasoli:
 „Gdzie się pani tu gramoli?!”
 „Nie bądź dla mnie taka wielka” -
 Odpowiada jej brukselka.
 „Widzieliście, jaka krewka!” -
 Zaperzyła się marchewka.
 „Niech rozsądzi nas kapusta!”
 „Co, kapusta?! Głowa pusta?!”
 A kapusta rzecze smutnie:
 „Moi drodzy, po co kłótnie,
 Po co wasze swary głupie,
 Wnet i tak zginiemy w zupie!”
 „A to feler” -
 Westchnął seler.

DODATEK 9

Żaba

Pewna żaba
 Była słaba
 Więc przychodzi do doktora
 I powiada, że jest chora.
 Doktor włożył okulary,
 Bo już był cokolwiek stary,
 Potem ją dokładnie zbadał,
 No, i wreszcie tak powiada:
 "Pani zanedto się poci,
 Niech pani unika wilgoci,
 Niech pani się czasem nie kąpie,

— Я штовхатись не дозволю!
 Огірок аж здивувався:
 — Та коли ж це я штовхався?
 — Ти сама чіпка, Квасоле,
 Розштовхала всіх навколо!
 — Що ти скажеш цій нахабі? —
 Обізвалася Кольрабі.
 — Хай розсудить нас Капуста!
 — В голові у неї пусто!
 А Капуста каже сумно:
 — Киньте сварку нерозумну!
 Все одно всіх нас укупі
 Хоч-не-хоч, а зварять в супі!
 — Це погано, це погано! —
 Зашептали Баклажани.

ДОДАТОК 9

Жаба

Якось жаба
 Та й заслабла.
 Тож до лікаря побігла,
 Стогне: «Мабуть захворіла»!
 Окуляри той поправив,
 Бо старим був, хоч і бравим,
 Й каже, як оглянув хвору,
 З пальцем, піднятим угору:
 «Пані пітніє, потому,
 Хай пані не спить на сирому,
 Хай пані минає насоси,

Niech pani nie siada przy pompie,
 Niech pani deszczu unika,
 Niech pani nie pływa w strumykach,
 Niech pani wody nie pija,
 Niech pani kałuże omija,
 Niech pani nie myje sie z rana,
 Niech pani, pani kochana,
 Na siebie chucha i dmucha,
 Bo pani musi być sucha!"
 Wraca żaba od doktora,
 Myśli sobie: "Jestem chora,
 A doktora chora słucha,
 Mam być sucha - będę sucha!"
 Leczyła się żaba, leczyła,
 Suszyła się długo, suszyła,
 Aż wyschła tak, że po troszku
 Została z niej garstka proszku.
 A doktor drapie się w ucho:
 "Nie uszło jej to na sucho!"

DODATEK 10

Androny

"Pan Marcin plecie androny!"
 "Z czego plecie?"
 "Ano - z łyka.
 Taki andron upleciony
 Jest podobny do koszyka.
 Po cichutku się wymyka,
 Niespodzianie psa nastraszy,

Хай пані не бігає в роси,
 Хай пані у дощ не гуляє,
 Хай пані в ставки не стрибає,
 Хай пані не хлебче водиці,
 Хай пані обходить криниці,
 Хай пані не миється зранку,
 Хай пані тут дасть обіцянку
 На себе і хукати й дути,
 Бо пані суха має бути!»
 Вдома метикує Жаба:
 «Раз уже я так заслабла,
 Лікар знає, що зі мною,
 Значить, буду я сухою!»
 І жаба себе лікувала,
 Висушувала і витирала,
 І висушила насилу,
 Що з неї – лиш купка пилу.
 І в лікаря є запитання:
 Пішло щось не так лікування.

ДОДАТОК 10

Дурниці

"Гриць плете дурниці!"
 "Ну а з чого?"
 "Звісно - з лика.
 І дурниця та у Гриця -
 Козубенька невелика.
 Прослизне до двору стиха,
 Там зляка собаку нашу,

Wrzuci stary gwóźdz do kaszy,
 Wszystkie jabłka zerwie z drzewa,
 Z garnków wodę powylewa,
 W oknach szyby powybija,
 Wysamruje miodem stryja,
 Ciotkę weźmie na barana,
 Sad posypie śniegiem w lecie...
 Nie wierzycie?"
 "Proszę pana,
 Takie pan androny plecie!"

DODATEK 11

Pytalski

Na ulicy Trybunalskiej
 Mieszka sobie Staś Pytalski,
 Co, gdy tylko się obudzi,
 Pytaniem dręczy ludzi.
 W którym miejscu zaczyna się kula?
 Co na deser gotują dla króla?
 Ile kroków jest stąd do Powiśla?
 O czym myślałby stół, gdyby myślał?
 Czy lenistwo na łokcie się mierzy?
 Skąd wiadomo, że Jurek to Jerzy?
 Kto powiedział, że kury są głupie?
 Ile much może zmieścić się w zupie?
 Na co łysym potrzebna łysina?
 Kto indykom guziki zapina?
 Skąd się biorą bruneci na świecie?
 Ile ważą dwa kleksy w kajecie?

Вкине цвях старий у кашу,
 Струсить яблука до споду,
 Позливає з глеків воду,
 Шиби виб'є молоточком,
 Дядька вимастить медочком,
 Тітку висадить на плечі,
 Влітку в сад сипне сніжниці,
 Не до віри вам ці речі?
 Гриць плете такі дурниці!"

ДОДАТОК 11

Питальський

На вулиці Трибунальській
 Є хлопчина Стась Питальський.
 Він, як тільки встане зранку,
 Всіх пита безперестанку:
 — Де кінець і початок з круга?
 Що дають королевам на друге?
 Скільки кроків звідсіль аж до Вісли?
 Про що мислив би стіл, якби мислив?
 Чи то лінь можна мірять на метри?
 Чом це Юрій — Юрко, а не Петрик?
 Звідки знають, що кури дурні?
 Скільки вміститься мух в казані?
 Нащо лисина у чоловіка?
 Хто штанці застібає індикам?
 Як повірить німому на слово?
 Чи зуміла б літати корова?

Czy się wierzy niemowie na słowo?
 Czy jaskółka potrafi być krową?
 Dziadek już od roku siedzi
 I obmyśla odpowiedzi,
 Babka jakiś czas myślała,
 Ale wkrótce osiwiała,
 Matka wpadła w stan nerwowy
 I musiała zażyć bromu,
 Ojciec zaś poszedł po rozum do głowy
 I kiedy powróci - nie wiadomo...

DODATEK 12

Lekcja z literatury polskiej dla uczniów klasy piątej

Temat: Świat Jana Brzechwy w polskiej poezji

Cele dydaktyczne: zaznajomić uczniów z poetą, który pisał wierszy dla dzieci, jego życiem i twórczością, nauczyć ich reklamacji ta incenizacji wiersza, zapoznać słuchaczy z pojęciem «satyra».

Cele wychowawcze: wychowywać dzieci na twórczości saterycznej, a więc przyjmować ją z humorem i pamiętać o wyrazach grzecznościowych.

Przebieg lekcji

1. Pytania organizacyjne: obecność uczniów w grupie.

Цілий рік міркує дід —
 Відповісти внуку слід!
 Бабці й думати несила —
 Від запитань посивіла.
 Сил у мами теж немає —
 П'є щоденно ложку брому.
 Батько розум десь шукає,
 Вже боїться йти додому!

ДОДАТОК 12

Лекція з польської літератури

для учнів 5-го класу

Тема: Світ Яна Бжехви в польській поезії

Мета навчальна: познайомити учнів з життям і творчістю поета, який писав вірші для дітей, навчити їх декламувати та інсценізувати вірші польською мовою та познайомити їх з поняттям «сатира».

Мета виховна: виховувати дітей на сатиричній творчості, навчити приймати її з гумором і пам'ятати про слова ввічливості.

Хід уроку

1. Організаційні питання: присутність учнів на уроці.

2. Виступ учителя:

2. Występ nauczyciela:

O Janie Brzechwie, słyszeliśmy nie raz: i w czwartej klasie, i piątej...

Dzieci o życiu poety przygotowali nam informację uczniowie, których zapraszamy do tablicy...

Nauczyciel:

Jana Brzechwę - nazwano poetą «dziecięcej radości». Jego twórczość jest bliska dzieciom, a utwory przenoszą czytelników w wesoły, kolorowy i pełen fantastycznych postaci i przygód świat.

Kochamy Go za taką cudowną baśń «Akademija Pana Kleksa», którą napisał w 1946 roku.

(Oglądamy fragment z filmu, pieśń o Kaczce-Dziwaczce).

Nauczyciel:

Jan Brzechwa był poetą-satyrykiem, w swoich utworach dla dzieci on bardzo delikatnie wskazywał na wady charakteru człowieka w społeczeństwie.

Wierszy poety - to świat, pełen przygód, w którym głównymi postaciami są zwierzęta (hipopotam, kaczka, żuk, stonoga, żaba, wrona i inne).

Про Яна Бжехву ми чули не раз: і в четвертому класі, і в п'ятому...

Діти нашого класу приготували інформацію про життя поета, запрошуємо їх до дошки...

Учитель:

Яна Бжехву називають поетом «дитячої радості». Його творчість є близька дітям, а твори приносять читачам радість, кольоровий і повний фантастичних постатей і пригод світ.

Любимо його за таку чудову казку «Академія пана Ляпки», яку написав у 1946 році.

(Перегляд фрагменту фільму, пісня про Качку-дивачку).

Учитель:

Ян Бжехва був поетом-сатириком, у своїх творах для дітей він дуже делікатно вказує на вади характеру людини в суспільстві.

Вірші поета – то світ, повен пригод, у якому головними героями є тварини (бегемот, качка, жук, стонога, жаба, ворона та інші).

Один із віршів - «Квочка» послухаймо у виконанні учнів...

Не тільки тварин використовував у своїй творчості поет, але й рослини

Jeden z wierszów - «Kwoka» usłyszymy w wykonaniu uczniów ... .

Nie tylko zwierząt wykorzystywał w swojej twórczości poeta, ale i rośliny (pomidor, fasolę, koper, groch, burak...)

Inscenizacja wiersza «Na straganie» - wykonują dziewczynki... .

Nauczyciel:

Poza humorem, utwory zawierają zaskakujące zakończenie, często poprzez zaprezentowaną historyjkę uczą i wychowują, ośmiejają, nagane zachowanie, a pochwalają dobre.

Dydaktyczna gra «Zhuż wyraz» (Praca w grupach. Każda z 3-ch grup otrzymuje mieszankę sylabową, i uczniowie składają wyrazy cech charakteru).

I grupa (Radość, Smutek, Skarżypyta) - na podsumowanie uczeń recytuje wiersz «Skarżypyta».

II grupa (Dowidzenia, Lubić, Samochwała) na podsumowanie uczeń recytuje wiersz «Samochwała».

III grupa (Przyjaźń, Dobroć, Pytalski) na podsumowanie uczeń recytuje wiersz «Pytalski».

Podsumowanie:

A więc proszę mi przypomnieć, w

(pomidor, kwasoля, кріп, горох, буряк...).

Инсценізація вірша «На базарі» - виконують дівчатка...

Учитель:

Крім сатири, у творах присутні несподівані розв'язки, часто розказані історії вчать і виховують, висміюють негарну поведінку, і вихваляють добру.

Дидактична гра «Склади вираз» (Праця в групах. Кожна з 3-х груп отримує склади слів, з яких треба скласти вирази про риси характеру).

I група (радість, смуток, ябеда) - на підсумок учень з групи розповідає вірш «Ябеда».

II група (до побачення, любити, хвалько) – на підсумок учень декладує вірш «Хвалько».

III група (дружба, доброта, допитливість) – на підсумок учень декламує вірш «Допитливий».

Підсумок гри:

Учитель пропонує учням пригадати вірші, у яких висміюються негативні риси характеру.

Учитель:

Ян Бжехва – то стріла, а точніше,

jakich wierszach poeta wyśmiewa nagane zachowanie.

Nauczyciel:

J. Brzechwa - to «strzała», a mianowicie to «ostrze strzały» - tak tłumaczą przedomek poety. Tą strzałą w swoim wierszu «Leń» on wyśmiał największą wadę dzieci. I teraz wiersz nam przeczyta uczeń ...

Satyryk nie tylko pomagał być dzieciom grzecznymi, ale i uczył ich leksyce, a mianowicie, dni tygodnia, miesiące i in.

Wiersz «Tydzień» opowie nam ...

Podsumowanie lekcji

1. Na tablicy Pani przepina kartki: Ludzie, Zwierzęta, Rośliny. Uczniowie przypominają wierszy, które należą do tych kategorii i były czytane na lekcji.

2. Prosi wymienić cechy, które ośmieja w swoich wierszach poeta i zamienić wady na zalety.

Wystawianie ocen

Praca domowa

Opisać w zeszytach cechy charakteru swojego przyjaciela (wady i zalety).

наконечник стріли – так перекладають псевдонім поета. Тією стрілою у своєму вірші «Лінь» він вразив найбільшу ваду дитячого характеру. Учень продекламує вірш...

Сатирик не тільки допомагав дітям бути ввічливими, але й учив їх польській лексиці, наприклад, назви днів тижня, місяців тощо.

Вірш «Тиждень» декламує ...

Підсумок уроку

1. На дошці учитель прикріплює картки: «Люди», «Тварини», «Рослини». Учні пригадують вірші, які належать до цих груп і були прочитані на уроці.

2. Учитель пропонує перелічити риси, які висміює у своїх віршах поет, і замінити негативні риси характеру на позитивні.

Оцінювання

Домашнє завдання

Описати в цитатах риси характеру свого приятеля (вади і достоїнства).